

Hego Euskal Herriko Energia Berriztagarrien Plangintzaren Balorazioa

www.ela.eus

ELA
EUSKAL SINDIKATUA

AURKIBIDEA

Hego Euskal Herriko energia berriztagarrien plangintzaren balorazioa	3
ELAren proposamena energia eredu justu baterako.....	6

1. HEGO EUSKAL HERRIKO ENERGIA BERRIZTAGARRIEN PLANGINTZAREN BALORAZIOA

Trantsizio energetikoaren beharra uka ezina da, baita Hego Euskal Herria ere. Azken hamarkadan klima aldaketak eta larrialdi ekologikoak gogor jo du gure lurraldean eta kalteak eta ondorioak pairatzen ari gara. Ez bakarrik ingurumenean eragina duten ondorioak, baita ekonomian eta gizartearen ere. Energia fosilen eskasiak, irisgarritasun ezak eta energiaren garestitzeak ekarri duen prezioen izugarritzko igoerak HEHko ekonomian eragin handia izan du, eta baita gizarteak oinarrizko beharrak asetzeko duen gaitasunean ere. Beraz trantsizio energetikoaren beharra ez da ingurumenari bakarrik eragiten dion erronka, gizarteari zuzenean eragiten diona ere bada. Hain garrantzitsua den aferak planifikazio bat behar du. Dokumentu honetan Hego Euskal Herrian trantsizio energetikoaren inguruan eginiko plangintzak aztertu ditugu.

1.1. Nafarroako energia berriztagarrien plangintza

Nafarroak 2030erako Energia Plana dauka onartua. Trantsizio energetikoari loturiko helburuak hauek dira:

- Energiaren kontsumo osoaren %50 berriztagarria izatea 2030erako.
- Energia primarioaren kontsumoa %30 murriztea.
- Energia berriztagarriak modu iraunkorrean sustatzea, ingurumena, ekonomia eta gizartearen beharrak kontuan hartuz.
- Garraioaren energia beharraren %15 berriztagarria izatea.
- Energia ondasun edo zerbitzu unibertsal, publiko eta oinarrizko gisa planifikatzea.

Helburu hauek ikusita edonor ados egongo litzateke Nafarroako energia plangintzarekin.

Berriztagarrien aldeko apustua egiten da eta, aurretik ere berriztagarrien ekoizpenean aintzindari izan zen bezala, orain ere bide egokia hartu duela dirudi. Helburu hauek betetzeko proposatzen diren neurriak aztertzen baditugu ordea, plangintzaren norabidea beste bat dela ikus dezakegu:

- Ez du energia fosilaren ekoizpena murriztu edo bertan behera uzteko neurririk proposatzen. Castejongo zentralak energia fosila erabiltzen dute eta trantsizio energetiko iraunkor batean ez dute lekurik. Ez dago hauen aipamenik ere.
- %15eko energia kontsumo murrizketa aipatzen da baina efizientzia energetikoarekin soilik lortuko omen dena. Ez du energia kontsumo handiko sektoreetan kontsumoaren murrizketarako neurririk ezartzen.
- Proposatzen den energia berriztagarri instalazio handien elektrizitate ekoizpena Nafarroak kontsumitzen duen elektrizitatea baino handiagoa da, beraz, plangintza ez dago gizartearen

beharrei egokituta, energia enpresa handiek osatzen duten oligopolioak negozioa egitera bideratuta dago. Errentagarrietasun ekonomikoa besterik ez da hartu kontuan.

- Energia negozio gisa ikusten da eta ez gizartearen beharrizan bezala. Planifikatzen ari direnak enpresak dira, beraien interes propioei bakarrik erantzunez, gobernua instalazio berriak egiteko eskaerak tramitatu besterik ez ditu egiten.

Kokapen irizpideak zeintzuk diren ikusita, esan dezakegu lurralde osoan zehar barreiatu agertzen direla energia instalazioentzat kokapenak. Ez dator bat populazioaren eta jardura ekonomikoaren kontzentrazioarekin eta beraz ez da kontuan hartu energia ekoizpenaren eta kontsumoaren gertutasun printzipioa. Berriztagarriak ezartzeko debekua duten lurren azalera oso txikia da, naturgune babestuak eta dagoeneko nekazaritzarako erreserba gisa babestuta dauden lurak bakarrik geratzen dira plangintzarako kanpo. Ez da ordea azterketarik egin babestu beharreko lur erabilerean inguruan, esaterako elikadura burujabetza posible egiteko nekazar lur gehiago babesteko, eta hau beharrezkoa da klima aldaketaren eraginak paraitzen ari garenean eta trantsizio ekologiko baten beharra begibistakoa denean.

1.2. EAEko energia berriztagarrien plangintza

EAEko Energia Berriztagarriaren Lurralde Plan Sektoriala (LPSa) oraindik onartzeke dago. Aztertu duguna azken proposamena da (LPSaren Azken Bertsioa). 2024ra arte LPSa behin betiko ez dela onartuko aurreikusten du Eusko Jaurlaritzak.

Lehenik eta behin salatu behar dugu, energia berriztagarrien instalazioak ezartzeko, batez ere parke eolikoak, hainbeste baimen eskaera izaten ari diren momentuan, onartezina dela plangintza hau oraindik onartu gabe egotea. Horregatik, ELAk hainbatetan eskatu du LPSa onartu arte moratoria bat ezartzea eta plangintza onartu arte baimenik ez tramitatzea.

Bestetik, plangintza hau energiaren egoera eta iturri mota ezberdinen bilakaera zein izan behar den aztertu gabe egiten ari direla salatu nahi dugu. Kontuan izan behar da energia kontsumo osoaren %14 dela berriztagarria gaur egun eta hori gutxi da, baina energia berriztagarriak elektrizitatea ekoizten du, eta elektrizitatea kontsumo osoaren %24,5 soilik da. Trantsizio energetikoa beharrezkoa da, baina berriztagarriek elektrizitatea bakarrik ordezkatu dezakete. Instalazio berriztagarri gehiago ekoizteak ez du behar dugun trantsizio energetikoa posible egingo. Benetan murriztu beharrezkoa energia fosilaren erabilera da, gaur egun %67,1eko pisua baitu energia kontsumo osoan.

Planifikazio hau aztertzeko lehenik eta behin LPSak zehazten dituen helburuak aztertu behar dira. Dokumentuan aipatzen direnak hauek dira, besteak beste:

- Energia berriztagarria ustiatzeko kokalekurik egokienak identifikatzea, potentzial berriztagarria ahalik eta gehien aprobetxatzeko.
- Beharrezkoak diren instalazioen kokapenaren aurreikuspena egin.
- Instalazioak lurraldean egoki banatzea.
- Energia produkzioa dibertsifikatzea.
- Industria garapena bultzatzea energia kostua murriztuz.
- Landa guneetan energia berriztagarria baliatzeko aukera sustatzea, landa eremuko populazioa finkatzeko lagungarri gisa.
- Lurraldea ardaztu eta ekonomia deszentralizatzen laguntzea.

Helburu hauek eta LPSak zehazten dituen irizpideak aztertuz ELAk ondorengo balorazioa egiten du:

- Ahalik eta instalazio berriztagarri gehien eraikitzea du helburu, errentagarritasun ekonomikoa lehenetsiz energia gehiago ekoizteko. Argi geratzen da helburuak irakurri hutsarekin zein den Eusko Jaurlaritzak bultzatu nahi duen energia berriztagarri erredua. Aprobetxamendu potentzialaren azterketan oinarrituz eta gaur egungo kontsumoaren murrizketaren beharra aitortu gabe egiten da plangintza.

- Ez du energia fosilaren ekoizpena murriztearen aipamenik ere egiten. Ez da gizartearen beharrak asetzeko behar den energia kopuruaren azterketa egiten, ELAk askotan aldarrikatu duen bezala, egiten den kalkulua egungo energia kontsumoaren arabera da, kontsumoaren %20a berriztagarria izateko plangintza bat da. Teknologia bakoitzak duen potentziala neurtu da eta ahalik eta gehien ekoiztea da helburu nagusia.
- Lurralde osoan instalazioak ezarri ahal izatea ahalbidetzen du. LPSak energia berriztagarriak antolatu eta kokapen egokiak zehaztu behar ditu, eta egindako proposamenak ez du helburu hau betetzen: eremu babestuetan hainbat instalazio baimentzen ditu, enpresa elektriko handiek eskala handiko instalazioak ezarri ahal izatea ahalbidetzen du eta horretarako lehentasuna izango diren leku konkrituak zehazten ditu, eta gainontzeko lurraldean ere baimentzen ditu. Instalazio hauek lurralde ia osoan kokatu ahalko dira. Esan dezakegu beraz, LPSak ez duela lurraldea babesten, gutxi batzuen interes ekonomikoak babesten ditu.
- Energia ekoizten duten enpresen aldeko plangintza da. Berriztagarrien zabalkunde honekin industria garapena bultzatzea eta energia kostuak murriztea da LPSaren beste helburuetako bat, gizartearen beharrei erantzutea ordea ez da aipatu ere egiten. Norentzat da orduan plangintza hau? Energia behar handiak dituzten industrietzat eta energia berriztagarria ekoizten duten enpresa elektriko handientzat. Enpresa hauentzat ezinbestekoa da instalazio hauek eskala handikoak izatea, ekonomikoki errentagarriak izan daitezen, eta LPSa eskala handiko eolikoa eta fotovoltaikoa baimentzeaz arduratu da, gainontzeko instalazio motak eta tamaina txikiak beste araudi batzuen menpe utziz.
- Eskaeren arabera egingo da planifikazioa, hau da, planifikatzen ari direnak enpresak dira, beraien interes propioei bakarrik erantzunez. Dagoeneko instalazio batzuei baimena eman zaie, oraindik planifikazioa onartuta ez dagoenean. Eta plangintza onartutakoan, zehaztaperen gutxi izango duenez, betebeharrak gutxi batzuk betez gero, tramitatu eta nahi duten lekuan eraikitzea da helburua, azken finean azpiegiturak sustatzea.
- Landa eremuaren inguruan egiten den irakurketa oso larria da. Badirudi landa eremuan dagoen garapen aukera bakarra ahalik eta energia berriztagarri gehien ekoiztea dela. Berriztagarrien zabalkunde horrek populazioa mantentzen lagunduko omen du gainera. Errealitateak guztiz kontrako egoera erakusten du ordea. Eredu honek nekazal lurrak desjabetuko ditu eta instalazio hauek behar dituzten azpiegiturak (errepide berriak, transformazio estazioak, goi tentsioko lineak,...) ingurua suntsituko dute. Ez dira landa eremurako aukera bat, landa eremuan badira beste jardura batzuk trantsizio ekosoziala posible egingo dutenak: elikadura burujabetza lortzeko nekazaritza jasangarria, berriztagarri txikiak eta gizartearen beharrei egokituak daudenak garatzea,...
- Eredu jasanezin honek, inpaktu handiak sortuko dizkio lurraldeari. Batez ere biodibertsitatearen galeran eta elikadura burujabetza garatzeko ahalmenaren galeran, eta ondorioz gizarte osoari egingo dio kalte.

LPSak bultzatzen duen berriztagarrien eredua eskala handikoa, energia esku pribatutan uzten duena eta kontsumo murrizketarik gabea da. ELArentzat onartezina da, ez da gizartearen beharrei erantzuteko behar dugun plangintza. Bultzatu beharreko eredua gizartearen beharrei erantzungo diona, kontsumo murrizketan oinarrituko dena, publikoa, eskala txiki-ertainekoa eta lurraldean deszentralizatua izan behar da.

1.3. Ondorioak

EAE eta Nafarroako energia plangintzak aztertu ondoren, esan dezakegu Hego Euskal Herriko energia berriztagarriaren plangintzak ez daudela gizartearen beharrei erantzuteko eginda, enpresen interes ekonomikoak babesteko baino. Ez dute garatu beharreko gehienezko potentzia bat, muga bat, zehazten. Kontrakoa egiten du, ahalik eta energia gehien ekoizteko kalkulua egin dituzte eta horren arabera planifikazioa egin da, kontuan izan gabe energia berriztagarriek ere inpaktu negatiboak dituztela ingurumenean, ekonomian eta gizartearen, eta horregatik dimentsio egokia izan

behar dutela: pertsonen beharrak asetzeko bestekoa eta ez gutxi batzuek, betiko oligopolioak, ahalik eta irabazi gehien izatekoa.

Energia berriztagarria beharrezkoa da trantsizio energetikoa modu iraunkorrean aurrera eramateko. Azken aldian ezagutzen ari gara HEHan berriztagarri instalazio handiak, batez ere eolikoak, ezartzeko baimen eskaera oldea. Instalazio erraldoi hauek ordea, ez dira behar dugun eredu: makroinstalazioak dira, kokapenak zehazteko irizpideak ez dira egokienak, gizartearen energia beharrak ez dira neurtu eta kontsumo murrizketarik planteatu gabe ari dira planifikazioa egiten. Eredu jasanezin honek, inpaktu izugarriak sortuko dizkio lurraldeari, batez ere biodibertsitatearen galeran eta elikadura burujabetza garatzeko ahalmenaren galeran, eta ondorioz gizarte osoari.

Dagoeneko instalazio batzuei baimena eman zaie, oraindik planifikazioa onartuta ez dagoenean. Eta plangintzak onartutakoan ere zehaztaperen gutxi izango dituztenez, betebeharrak gutxi batzuk betez gero, tramitatu eta nahi duten lekuan eraikitzea da helburua, azken finean azpiegiturak sustatzea. Beraz, eskaeren arabera egingo da planifikazioa, hau da, planifikatzen ari direnak enpresak dira, beraien interes propioei bakarrik erantzunez noski.

Azken bi urteetan trantsizio berdearen izenean hainbat eta hainbat proiektu ezagutu ditugu. Hidrogenoarena izan zen Europar Funtsak eskuratzeko lehen saiakera. Orain badirudi berriztagarrien makroinstalazioak direla bateko eta besteko diru publikoa bereganatzeko oligopolio energetikoa erabiltzen ari den tresna.

Oligopolioaren eskaeren esanetara egoteak energia eredu publiko, demokratiko eta deszentralizatua garatzea eragozten du. Beharrezkoa da behar energetikoen planifikazio demokratiko bat aurrera eramatea eta sistema osoa (produkzioa, garraioa eta hornikuntza) publikizatzea.

2. ELAREN PROPOSAMENA ENERGIA EREDU JUSTU BATERAKO

Bidezko trantsizio energetikoa gauzatzeko, lehenik eta behin, egungo eredu energetikoa aldatu behar da. ELAn argi daukagu oligopolio energetikoaren menpe dagoen sistematik energia eredu publiko, demokratiko eta deszentralizatu batera pasatu behar dela. Sistema energetikoa errotik aldatu behar da eta horretarako neurri sendoak exijitzen ditu ELAk:

- Sistema energetikoaren planifikazio demokratiko bat aurrera eramatea eta sistema osoa (ekoizpena, garraioa eta hornikuntza) publikizatzea.
- Sektorea kontrol publiko eta sozialarekin publikizatzea.
- Energia fosilen menpekotasunetik berriztagarrietan oinarritutako sistema batera eramango gaituen bidezko trantsizio energetikoa abian jartzea.
- Energiarako eskubidea oinarritzko eskubide unibertsal gisa onartzea.
- Energia merkatu logika guztietatik kanpo geratzea eta eskuragarria izatea.

Energia berriztagarriak ez dira energia fosil guztiaren alternatiba. Energia fosilak elektrizitatearen sorkuntzarako erabiltzen direnean, berriztagarriek ordezkatu ditzakete. Baina denak ez du elektrizitatearekin funtzionatzen. Garraioan eta industria sektorean beste hainbat neurri hartu behar dira energia kontsumoa murrizteko eta berriztagarriekin funtzionatu ahal izateko. Bidezko trantsizio energetiko baterako ekonomia birkokatzea, ekoizpen eredu aldatzea eta sektore estrategikoetan inbertsio publikoa handitzea beharrezkoa da.

Bestalde, energia berriztagarriak eskala handian ekoiztea soluzio bakar bezala saldu nahi digute, enpresa elektrikoek beraien makroinstalazioak zuritzeke erabiltzen duten argumentua hauxe da

hain justu ere. ELAn ordea, bidezko trantsizio energetikoa aldarrikatzen eta exijitzen dugu: planetaren eta herritarren beharrei erantzuten dion trantsizioa, eta ez enpresa handien irabaziak areagotzeko soilik balio duena. Hau da bidezko trantsiziorako ELAk defendatzen duen alternatiba:

- Aldarrikatzen dugun trantsizioa energia berriztagarrietan oinarrituta dago.
- Ezinbestekoa izango da dugun energia kontsumoa murriztea, dugun kontsumo maila ezinezkoa izango baita berriztagarrien bidez asebetetzea.
- Ekoiztu beharreko energia berriztagarria zein izan behar den jakiteko herri, hiri edo eskualde batek izan behar duen energia elektrikoaren kontsumoa aztertu behar da eta horren neurrirako proiektu bat planteatu, beti ere kontsumo murrizketa neurri osagarriekin.
- Autokontsumoa ahalik eta gehien garatu behar da, energia merkatuaren logikatik kanpo eta eskubide bezala bermatzeko. Autokontsumoa garatzeko inbertsio eta laguntza publikoak norbanako eta komunitateei bideratu behar zaizkie, inolaz ere enpresa energetiko handiei, orain gertatzen den bezala.
- Energia sorkuntza deszentralizatua egon behar da, hau da, energia kontsumituko den lekutik gertu ekoiztu behar da. Planteatzen diren makroproiektuek puntu batean ahalik eta energia gehien sortu eta gero banatzea dute xede.
- Energia iturri berriztagarriak dibertsifikatuz bete behar dira energia beharrak, behar bakoitzari modu egokienean erantzunez (berokuntza, elektrizitatea, mugikortasuna...): teilatuetako plaka fotovoltaikoak, ur-salto errekueratuak, aerotermia, geotermia, biomasa,... eta eolikoak. Dugun kontsumoa asko murriztuta ere, azken hauek beharrezkoak izango dira.
- Energia iturri berriztagarriek ere ingurumen inpaktua eragiten dute, izan eraikuntza fasean, ekoizpen fasean edo erabilera ondorengo fasean. Trantsizio energetiko justua beharrezkoa da ordea eta instalazio ezberdinak eraiki beharko dira ezinbestean. Horregatik, ingurumen kalteak minimizatzen dituzten proiektuak lehenetsi beharko dira, eskala egokian eraikiz eta kalte gutxien eragiten dituzten kokapenak lehenetsiz.
- Kokapenari dagokionez, ingurune babestuetan, balore handikoetan eta nekazal lurretan ezin dira azpiegitura hauek eraiki.
- Instalazioen tamainari dagokionez, beharraren arabera eskala egokia duten azpiegiturretan ekoiztu behar da, ez makroinstalazioetan.
- Politika publikoek trantsizio eredu honen aldeko hautu argia egin behar dute.
- Guztiz beharrezkoa da diru publikoa honetara bideratzea. ELAk bidezko energia trantsiziorako euskal instituzioek Funts bat sortzea aldarrikatzen du.
- Energia sektorea publikatu behar da. Baina enpresa bat publikoa izateak ez du berez bermatzen bultzatzen duen trantsizio energetikoa justua izango denik, EVE da horren adibide garbia. Kontrol soziala eta irizpide egokiak zehaztu behar dira.
- Energia sistemak izaera publikoa eta komunitarioa izateko, ezinbestekoa izango da eredu hau bultzatzen duten energia komunitateak sortzea, herritarren eta gertuko administrazioen partaidetza aktiboa bermatzen dutenak.
- Eusko Jaurilaritza eta Nafarroako Gobernua, eta enpresa handiak, bultzatzen ari diren komunitate energetikoen ereduak herritarren parte hartzea eta erabakiak hartzeko ahalmena mugatzen ditu. Energia komunitateak tokian tokikoak izan behar dira, herritarren kontrol eta parte hartzea bermatuz, eta iturri berriztagarrien dibertsifikazioa bultzatu behar dute, baita energia murrizketarako neurriak ere.

Gizarte osoarentzat bidezkoak diren neurriak hartu behar dira aurrean dugun erronkari aurre egiteko: berriztagarrietan eta kontsumoaren murrizketa handian oinarrituriko bidezko trantsizio energetikoa, industriaren trantsizio ekologikoa eta ekonomiaren birlokalizazioa. Ez dago beste alternatibarik, eta ELAk hau defendatzen jarraituko du.

www.ela.eus

ELA
EUSKAL SINDIKATUA